

Ks. Czesław Krakowiak, *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*, Lublin, Wydawnictwo KUL 2003, 470 s.

W centrum nauczania i pastoralnej działalności Kościoła posoborowego znajduje się wezwanie do nowej ewangelizacji. Obejmuje ona nie tylko przekaz wiary tym, którzy jeszcze nie spotkali się z Dobrą Nowiną o zbawieniu, ale także skierowana jest do chrześcijan. Ewangelizacja ochrzczonych ma na celu doprowadzenie ich do konsekwentnego życia według nauki Chrystusa i odpowiedzialnego członkostwa we wspólnocie Kościoła. Potrzebę, a nawet konieczność ewangelizacji w taki sposób, który byłby najbardziej odpowiedni i skuteczny, tak w stosunku do nieochrzczonych, jak i chrześcijan, zgłaszali już liczni Ojcowie Soboru Watykańskiego II. Sięgnięto w tym celu do doświadczeń Kościoła pierwszych wieków i postanowiono przywrócić istniejącą w nim instytucję, przeznaczoną dla formacji nowych chrześcijan, jakim był katechumenat chrzcielny. Jego celem było trwające kilka lat głoszenie Ewangelii połączone z obrzędami liturgicznymi, które stopniowo prowadziło dorosłych do nawrócenia, wiary i nabywania sposobu życia właściwego uczniom Chrystusa. Naturalnym zakończeniem tego wzrastania w wierze było publiczne jej wyznanie przypięczone przyjęciem sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Taki katechumenat jako zwyczajna droga stawania się dojrzałym chrześcijaninem i odpowiedzialnym członkiem Kościoła zalecił przywrócić Sobór Watykański II. Jego struktura rytualna oraz szczegółowe wskazania pastoralne Kościół określił w Rytuale *Ordo initiationis christianae adultorum* (OICA) z 1972 r. Rytuał OICA określa jednak nie tylko kształt katechumenatu chrzcielnego dorosłych, metody ich formacji i formy obrzędowe z nimi związane, ale także ukazuje całościowy model formacji chrześcijańskiej. Niektóre elementy obrzędowe właściwe katechumenatowi można bowiem wykorzystać w procesie ewangelizacji już ochrzczonych, jak świadczą o tym choćby doświadczenia ks. F. Blachnickiego, który na gruncie polskim był prekursorem wykorzystania tego Rytuału w formacji deuterokatechumenalnej Ruchu Światło–Życie. Można wręcz powiedzieć, iż Księga ta stanowi odtąd obowiązujące *itinerarium* dla pasterzy Kościoła i dorosłych, którzy pragną przyjąć sakramenty inicjacji chrześcijańskiej, stanowiące fundament całego życia chrześcijańskiego (s. 29–30). W Polsce jako jeden z pierwszych na temat katechumenatu pisał w 1952 r. ks. Karol Wojtyła w kontekście świętowania Wigilii Paschalnej. Problem ten podjął następnie już jako biskup podczas wystąpienia w auli soborowej w 1962 r.: „Inicjacji chrześcijańskiej nie dokonuje się tylko przez chrzest, ale poprzez katechumenat, w czasie którego osoba dorosła przygotowuje się do prowadzenia życia jako chrześcijanin. Oczywiście więc, że inicjacja jest czymś więcej niż tylko przyjęciem chrztu” Podkreślił przez to, że katechumenat nie może być sprowadzany jedynie do katechezy o charakterze doktrynalnym, gdyż jest egzystencjalnym procesem włączenia w Chrystusa. Nie można go też sprowadzać jedynie do przygotowania do chrztu, ponieważ pełni on istotną rolę w całym procesie inicjacji chrześcijańskiej jako nieodłączny element ewangelizacji (s. 24). Problem katechumenatu pojawił się ostatnio także w uchwałach II Polskiego Synodu Plenarnego, chociaż – trzeba przyznać

– marginalnie¹. Odzwierciedla to w jakimś stopniu świadomość potrzeby katechumentau w duszpasterstwie, mimo iż jeden z postulatów synodu brzmi, aby w każdej diecezji, w miastach biskupich i dekanatach istniał – zależnie od potrzeb – zorganizowany katechumenat dorosłych i dzieci w wieku szkolnym, w celu przygotowania ich do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego². Zatem bardzo dobrze się stało, że ks. Cz. Krakowiak w swojej rozprawie habilitacyjnej podjął się tematu katechumenatu chrzcielnego dorosłych w kontekście OICA, tym bardziej że dotychczasowe opracowania dotyczą albo całego Rytuału, albo różnych problemów szczegółowych, które związane są z przygotowaniem dorosłych do sakramentów inicjacyjnych i ich celebrowaniem. Zarówno w literaturze zagranicznej, jak i w polskiej nie ma dotąd pracy, która podejmowałaby problem współczesnego katechumenatu chrzcielnego dorosłych na tle tradycji liturgicznej Kościoła łacińskiego i w ścisłej relacji do całej inicjacji chrześcijańskiej, na podstawie nauczania Kościoła od Vaticanum II i najważniejszej literatury dotyczącej tego problemu. Dlatego wydanie tej książki wydaje się być w pełni uzasadnione i na czasie, tym bardziej że Autor – znawca zagadnienia – wywiązał się z niego znakomicie, zarówno pod względem merytorycznym (bardzo wnikliwa, by nie powiedzieć, skrupulatna analiza dokumentów), jak i formalnym (bardzo czytelna struktura pracy i jej solidne wydanie). Zasadniczy problem pracy dotyczy katechumenatu chrzcielnego dorosłych, których Kościół przygotowuje do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. W pracy Autor wykorzystał dwa rodzaje źródeł. Pierwszym jest Tradycja Kościoła, sięgająca pierwszych wieków chrześcijaństwa, której świadectwa znajdują się w pismach zachodnich Ojców Kościoła i w tekstach liturgii rzymskiej: sakramentarzach, pontyfikałach, rytuałach oraz w Ordines, które zawierają wskazania odnoszące się do sprawowania sakramentów inicjacyjnych. Następnie oparł się na zwyczajnym nauczaniu Kościoła, które zawarte jest w nauce Vaticanum II oraz posoborowych dokumentach Kościoła. Stanowią one fundament i punkt odniesienia dla zasadniczego i bezpośredniego źródła, na którym opiera się trzon pracy, czyli Rytuału *Ordo initiationis christianae adultorum* w jego wydaniu typicznym. Rozprawa oprócz wykazu skrótów (s. 17–22), wstępu (s. 23–33), zakończenia (s. 419–425) oraz obszernej bibliografii (s. 427–461), składa się z sześciu rozdziałów³. Przedmiotem pierwszego rozdziału: „Instytucja katechumenatu w Kościele do Vaticanum II”, jest geneza katechumenatu, okres jego pełnego roz-

¹ Zob. *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*, Poznań 2001, s. 42, 192, 193, 201.

² Tamże, s. 208. Symptomatyczne w tym kontekście jest wydanie OICA w języku polskim dopiero w 1988 r. O niewielkim zainteresowaniu w polskich diecezjach problemem katechumenatu chrzcielnego dorosłych mogą świadczyć także wyniki ankiety przeprowadzonej przez S. Czerwika. Na 39 diecezji odpowiedzi na ankietę udzieliło jedynie 15. Z odpowiedzi na pytanie „Czy w diecezji jest katechumenat? A jeśli tak, w jakiej formie?” wynika, że katechumenat zorganizowany jest tylko w Częstochowie i Sandomierzu. W pozostałych 13 diecezjach istnieje jakieś prywatne przygotowanie kandydatów w parafiach. Taki katechumenat trwa od kilku miesięcy do roku, zwykle od adwentu do Wigilii Paschalnej. Często, niezależnie od roku liturgicznego, Rytuał OICA używany jest tylko tam, gdzie jest katechumenat. Powszechnie jednak brak świadomości o istniejącej jedności i związku sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Niewiele uwagi przywiązuje się do mistagogii. Brak jest również kontaktu z neofitami po przyjęciu sakramentów inicjacyjnych (S. C z e r w i k, *Katechumenat dorosłych i mistagogia sakramentalna w Kościele w Polsce (Refleksje na marginesie rozesełanej ankiety)* – „Anamnesis” 1998/1999, 5, nr 18, s. 100–103, za: Cz. K r a k o w i a k, *Katechumenat chrzcielny...*, s. 28, przyp. 31).

³ Na uwagę zasługują także tłumaczenia na język włoski i niemiecki spisu treści oraz streszczenia.

kwitu, powolnego zanikania, całkowitego odejścia od faktycznego katechumenatu dorosłych i przejście do formy czysto rytualnej stosowanej do niemowląt, próby jego odrodzenia najpierw na misjach, a następnie – od połowy XX w. – w krajach Europy Zachodniej, wreszcie reforma chrztu dorosłych, która została opracowana przez Kongregację Obrzędów w 1962 r. Stanowi on szersze tło dla całej pracy, co pozwoliło Autorowi, dzięki perspektywie historycznej, wydobyć trwałe wartości katechumenatu dorosłych jako zwyczajnej drogi, prowadzącej do sakramentów inicjacyjnych i jego służebnej roli w procesie formacji chrześcijańskiej (s. 37–150). Rozdział drugi: „Katechumenat dorosłych w dokumentach Vaticanum II i posoborowym nauczaniu Kościoła”, traktuje najpierw o motywach przywrócenia katechumenatu dorosłych w nauce Vaticanum II, jego rozumieniu, głównych celach i zasadach organizacji w Kościołach lokalnych. Następnie ukazuje, jak posoborowe zwyczajne nauczanie Kościoła stopniowo poszerza rozumienie katechumenatu. Terminem tym bowiem określa się już nie tylko okres przygotowania kandydatów do sakramentów inicjacyjnych. Odnosi się go także do już ochrzczonych, wykorzystując w ich formacji pochrzcielnej metody ewangelizacji i katechezy dorosłych oraz niektóre obrzędy liturgiczne właściwe dla katechumenatu chrzcielnego. Z tej racji można go uznać za paradygmat ewangelizacyjnej działalności Kościoła, prowadzącej dorosłych do dojrzałej wiary i odpowiedzialności za Kościół (s. 151–194). Jako że nie można jednak mówić o katechumenacie chrzcielnym dorosłych bez jego odniesienia do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, dlatego w trzecim rozdziale: „Katechumenat w procesie inicjacji chrześcijańskiej dorosłych w nauczaniu Kościoła” – na podstawie wnikliwej analizy nauczania Kościoła oraz aktualnie obowiązujących ksiąg liturgicznych – Autor ukazał chrześcijańskie pojęcie inicjacji, wewnętrzny związek między tworzącymi ją sakramentami oraz ściśle powiązanie katechumenatu z całym procesem inicjacji, któremu on służy (s. 195–252). Czwarty rozdział: „Przygotowanie, struktura i założenia teologiczne Rytuału *Ordo initiationis christianae adultorum*”, skupia się na podstawowym dokumencie mówiącym o katechumenacie chrzcielnym dorosłych. Sam tytuł dokładnie opisuje jego zawartość (s. 253–293). Przedmiotem analizy rozdziału piątego: „Liturgia katechumenatu dorosłych”, jest organizacja, przebieg i liturgia dwóch okresów katechumenatu (właściwy katechumenat i okres oczyszczenia i oświecenia), dwóch jego stopni (przyjęcie do katechumenatu i wybranie) oraz główne ich treści teologiczne (s. 295–363). Naturalnym zakończeniem katechumenatu chrzcielnego dorosłych jest celebrowanie sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Stanowi ona trzeci stopień, na którym dokonuje się rzeczywista inicjacja chrześcijańska przez przyjęcie sakramentów chrztu, bierzmowania i pierwsze pełne uczestnictwo w Eucharystii. Przez przyjęcie tych sakramentów „wybrani” stają się neofitami, dołączają do wspólnoty wierzących i razem z nimi rozpoczynają okres mistagogii, który kończy cały proces inicjacji chrześcijańskiej. Treści te są przedmiotem ostatniego rozdziału: „Liturgia sakramentu inicjacji chrześcijańskiej” (s. 365–417). Książka ks. Cz. Krakowiaka, pracownika Wydziału Teologii KUL, jak już zostało wspomniane, w sposób „fachowy” zgłębia problem katechumenatu w Kościele. Na podstawie dokonanych analiz widać także bardzo wyraźnie, że Rytuał OICA jest swoistym „przewodnikiem” dla trzech rodzajów katechumenatu: dwa z nich dotyczą katechumenatu w sensie właściwym, czyli prowadzącego dorosłych i dzieci do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, trzeci zaś jest katechumenatem w sensie szerszym, zwanym obecnie katechumenatem pochrzcielnym, który ma na celu właściwą formację chrześcijańską ochrzczonych.

Odbywa się on zwykle w różnego rodzaju wspólnotach i ruchach eklezjalnych (dotyczy to zwłaszcza Ruchu Światło–Życie oraz drogi neokatechumenalnej Kiko Argüello). Pewien niedosyt w związku z tym – zwłaszcza dla pastoralisty – wynika z faktu, iż Autor nie podjął próby ukazania funkcjonowania wzorcowego katechumenatu w sensie właściwym i szerszym w strukturach diecezjalnych oraz w parafialnym duszpasterstwie zwyczajnym. Jest to, jak się wydaje, w obecnym czasie problem numer jeden naszego duszpastrstwa⁴, które potrzebuje dobrych wzorców wykorzystania zgodnie z duchem, zasadami teologicznymi i pastoralnymi Rytułu OICA w różnych formach katechumenatu chrzcielnego, pochrzcielnego i w katechezie dorosłych. Uwaga ta jest jednak raczej postulatem do dalszego podjęcia badań nad tym zagadnieniem, gdyż w zasadzie wykracza ona już poza zakres problemowy określony w tytule rozprawy.

Ks. Bogdan Biela